

SERMAYE ŞİRKETLERİNİN İŞTİRAKLERİNE YAPTIĞI SERMAYE TAMAMLAMA ÖDEMELERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE VERGİSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRME

Ferah YILDIZ¹

Halil İbrahim SOLMAZ²

Ahmet YANIK³

ÖZET

Sermaye şirketlerinin iştirakleri için yapacakları sermaye artışlarında kullanılmak üzere ortaklar tarafından yapılan ödemeler uygulamada; sermaye avansı, sermaye tamamlaması veya zarar telafî ödemesi adları altında muhasebeleştirilmektedir. Sermaye tamamlaması kavramı mülga Türk Ticaret Kanunundaki 324. madde ile benzerlik göstermekle birlikte ilk kez 6102 sayılı kanunun 376. Maddesinde açıklanmış ve hangi şartlar ile nasıl uygulanacağına dair temel esaslar belirtilmiştir. Sermaye tamamlaması ödemesi ilgili güncel mevzuat değişiklikleri 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 6. Maddesi ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ ile yapılmış ancak Konuyla ilgili Maliye Bakanlığının 1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Tebliğinde henüz bir açıklama yapılmamıştır. Bu çalışmada; sermaye şirketlerinin iştiraklerine yapılan sermaye tamamlama ödemelerinin nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği ve vergisel açıdan ne gibi sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, iştiraklerinin sermaye ve kar yedekleri toplamının yarısı zarar nedeniyle açık kalan iştiraklerin sermaye tamamlaması yerine sermaye azaltımı yapılmadan sermaye artırımına gitmelerinin; hem iştiraklerin mali durumunu iyileştiren hem de yapılan ödemelerin ortakların mali tabloları üzerinde aktifleştirilebilme imkanı sağlayan bir yöntem olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Avansı, İştirak, Sermaye Tamamlaması, Vergi

ABSTRACT

In practice, the payments made by the partners to be used in the capital increases to be made by the capital companies for their affiliates; capital advance is accounted for under the name of capital replenishment or loss compensation payment. Although the concept of capital completion is similar to the 324th article of the repealed Turkish Commercial Code, it was explained for the first time in Article 376 of the Law No. 6102 and the basic principles regarding how and under which conditions it will be applied are stated. Capital replenishment payment has been made with the Article 6 of the Corporate Tax Law No. 5520 and the Communiqué on the Procedures and Principles Regarding the Implementation of Article 376 of the Turkish Commercial Code No. 6102, but no explanation has been made yet in the Corporate Tax Communiqué Serial No. 1 of the Ministry of Finance. In this study; It has been determined how the capital completion payments made to the affiliates of the capital companies should be accounted and what kind of results it has in terms of taxation. As a result of the study, half of the total capital and profit reserves of the affiliates remain open due to loss; It has been determined that it is a method that both improves the financial situation of the subsidiaries and provides the opportunity to capitalize the payments made on the financial statements of the partners.

Keywords: Capital Advance, Participation, Capital Completion, Tax

1. GİRİŞ

¹ Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü. ferah.yildiz@kocaeli.edu.tr ORCID: 0000-0003-3374-1297

² Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü. halilsolmaz44@gmail.com ORCID: 0000-0001-8558-2617

³ Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İşletme Bölümü. ahmet.yanik@erdogan.edu.tr ORCID:0000-0002-7283-2557

Günümüzde artan rekabet ortamı nedeniyle firmalar fon fazlalarını en karlı ve etkin bir şekilde kullanmak durumundadır. Bu noktada firmaların yatırım tercihlerinin belirlenmesinde sermaye bütçelemesi büyük önem arz etmektedir. Gelecekte beklenen faydalar için sermayenin uzun vadeli yatırımlara yönlendirilmesi kararlarını içeren bu kavram sadece reel varlık yatırımları ile ilgili olmayıp diğer işletmelere ortaklık kurma veya satın alma şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Firmalar bu sayede karlı gördükleri veya geleceğine dair olumlu değerlendirmeler yaptıkları diğer sektörlerde tamamen yatırım maliyetlerine katlanmadan hali hazırda faal olan firmalara sermaye desteği sunma ve kardan pay alma imkanı elde etmektedirler. Ayrıca farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmaların mevcut iş ve yönetim tecrübelerinin birleşmesi bu şekilde gerçekleşen iştirak veya satın almalarda sinerji etkisi ortaya çıkararak kaynak kullanım etkinliğini beklenenin üzerinde artırabilmektedir. Şirketler arası ortaklık ve satın almalar, sermaye kullanımında etkinliğin artırılması ve tecrübe aktarımları sayesinde oluşacak rekabet avantajları nedeniyle yasal düzenlemelerle cazip hale getirilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanununun 20. maddesinde şirket bölünme ve birleşmelerinde ortaya çıkacak kazançların belirli şartlarla verginin konusu dışında bırakılması ve belirli bir süre elde tutulan iştirak hisselerinden elde edilecek satış kazançlarının vergiden istisna edilmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

Karlılık ve sermaye birikiminde beklenen söz konusu olumlu etkilerin yanı sıra iştirak edilen firmaların ticari faaliyetlerinin zararlar neticelenebilmesi de ticari hayatın içinde olağan bir durumdur. Zarar nedeniyle sermayelerinin tamamı veya bir kısmı karşılıksız kalan firmalara ortakları tarafından ne gibi ilave ödemeler yapılabileceği ve bu ödemelerin ortak olan firmaların beyan edecekleri kurum kazancının tespitinde nasıl dikkate alınacağı uzunca bir süre mükellefler ile vergi idaresi arasında ihtilaf konusu olmuştur. 7394 sayılı kanununun 23. maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununun 6. Maddesine eklenen 3. Fıkrasında, söz konusu ödemeler 6102 sayılı Kanununun 376. Maddesi çerçevesinde ele alınmış ve mükellefler ile vergi idaresi arasındaki görüş farklılıklarını önemli ölçüde gidermiştir.

2. İŞTİRAKLERDE SERMAYENİN NİTELİĞİ

Sermaye; bir ticari işletme veya ticari ortaklığın amacına erişmek için kendisine özgülünen maddi, maddi olmayan ve para ile ölçülebilen değerleri ifade etmektedir. Literatürde sermaye kavramının; sabit sermaye, finansal sermaye, beşeri sermayesi ve entelektüel sermaye gibi farklı kategorilerde açıklandığı görülmüş olup konumuzu ilgilendiren sermaye tanımı finansal sermaye yaklaşımında ele alınan ve Muhasebe Uygulama Genel Tebliği ile yasal niteliğe kavuşturulan sermaye tanımıdır. Ekonomik açıdan sermaye üretimde kullanılan fiziksel araçları ifade ederken muhasebe açısından ortaklarca işletmeye konulan değerler olarak ifade edilmektedir.⁴ Seri 1 Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde sermaye kavramı; "işletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve Ticaret Siciline tescil edilmiş bulunan tutar" olarak belirtilmiştir.

Şirket ortaklarınca taahhüt edilen sermaye girişilen işi başaracak miktarda olmalı ve şirketin faaliyet konusuna hizmet edebilecek mahiyet ve cinsten olmalıdır.⁵ Şirketlere sermaye konulması ile ilgili Türk Ticaret Kanununun 127. Maddesinde yer alan düzenlemeler aşağıdaki gibidir.

*“(1) Kanunda aksine hüküm olmadıkça ticaret şirketlerine sermaye olarak;
a) Para, alacak, kıymetli evrak ve sermaye şirketlerine ait paylar,*

⁴ DOĞAN Zeki, Sermaye Tamamlama Fonunun Muhasebeleştirilmesine İlişkin Öneriler, Vergi Raporu Dergisi, Şubat,2020

⁵ DOMANIÇ Hayri, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Şerh II, Temel Yayınları, İstanbul, 1988,

- b) Fikrî mülkiyet hakları,
 - c) Taşınır ve her çeşit taşınmaz,
 - d) Taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları,
 - e) Kişisel emek,
 - f) Ticari itibar,
 - g) Ticari işletmeler,
 - h) Haklı olarak kullanılan devredilebilir elektronik ortamlar, alanlar, adlar ve işaretler gibi değerler,
 - j) Devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer, konabilir.
- (2) Kanununun 307 nci maddesinin ikinci, 342. maddesinin birinci ve 581. maddesinin birinci fıkraya hükümleri saklıdır.”

127. maddenin 2. fıkrasında işaret edilen 307., 342. ve 581. maddelerinde; Anonim ve Limited şirketlerde sermaye olarak konulabilecek değerler için özel düzenlemelere yer verilmiş; üzerinde sınırlı bir aynı hak olan, haciz ve tedbir bulunan, nakdi olarak değerlendirilemeyen ve devrolunamayan ayınlar ile hizmet edimleri ile kişisel emek, ticari itibar ve vadesi gelmemiş alacakların sermaye olarak kabul edilmediği açıklanmıştır.

2.1. Kayıtlı Sermaye ve Esas Sermaye

Sermaye şirketlerinin hangi sermaye sistemine tabi olacağı literatürde esas veya kayıtlı sermaye başlıklarında ele alınmaktadır. Esas sermaye şirketlerin kuruluş sözleşmesinde gösterilen ve tümüyle taahhüt edilen sermaye olarak tanımlanmaktadır.⁶ Anonim Şirketlerle ilgili düzenlemelere yer verilen Türk Ticaret Kanununun 332. maddesinde esas sermaye sistemi, tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş olan en az 50.000 TL’yi ifade ettiği açıklanmıştır. Bu tutar ticaret siciline kayıttan önce ortaklar tarafından konulması taahhüt edilen sermayenin tamamıdır.

Kayıtlı sermaye sistemi esas sermaye sisteminde sermayenin değiştirilmesinde yaşanan süreçleri daha esnek hale getirmektedir. Çeşitli kaynaklarda kayıtlı sermayenin ortaklığa konulan gerçek anlamda bir sermaye olmadığı, yönetim kurulunun esas sözleşme ile kendisine verilen yetkiye dayanarak sermaye artırımını yapabileceği üst sınırı gösteren bir rakam olduğu belirtilmektedir.⁷ Buna göre; esas sözleşmede belirlenen ve ticaret siciline tescil edilmiş olan azami miktara kadar, genel kurul toplantısına ihtiyaç duyulmaksızın, yönetim kurulunca sermaye artırımına olanak sağlayan sistemdir. Bu sayede artırılacak tavan sermaye tutarı kadar yönetim kuruluna yetki verilmiş olur. Kayıtlı sermaye sistemine göre kurulan sermaye şirketlerinde kuruluş sermayesi 100.000,00 TL’den aşağı olamaz.⁸

3. SERMAYENİN KAYBI VE SERMAYENİN TAMAMLANMASI UYGULAMASI

Sermayenin kaybı ve tamamlanmasına ilişkin açıklamalar 6102 sayılı Kanununun 376. Maddesinde aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.⁹

6 SARAÇ Tahir “Esas Sözleşme Değişiklikleri”, Şirketler Hukuku, Sami Karahan, Mimoza Yayınları, 1. Baskı

7 SOYKAN İsmail, Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıklarda Sermaye Taahhüdü Yoluyla Sermaye Artırımı, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2019

8 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 332

9 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 376

“(1) Son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, yönetim kurulu, genel kurulu hemen toplantıya çağırır ve bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunar.

(2) Son yıllık bilançoya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhâl toplantıya çağırılan genel kurul, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer.

(3) (Değişik: 26/6/2012-6335/16 md.) Şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartır. Bu bilançodan aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması hâlinde, yönetim kurulu, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirketin iflasını ister. Meğerki, iflas kararının verilmesinden önce, şirketin açığını karşılayacak ve borca batık durumunu ortadan kaldıracak tutardaki şirket borçlarının alacaklıları, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya konulmasını yazılı olarak kabul etmiş ve bu beyanın veya sözleşmenin yerindeliliği, gerçekliği ve geçerliliği, yönetim kurulu tarafından iflas isteminin bildirileceği mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanmış olsun. Aksi hâlde mahkemeye bilirkişi incelemesi için yapılmış başvuru, iflas bildiri olarak kabul olunur.”

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğde sermayenin tamamlanması uygulamasına ilişkin aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.¹⁰

“Genel kurulun toplantıya çağırılması:

MADDE 5 – (1) Son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının ya da üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde yönetim organı, genel kurulu hemen toplantıya çağırır. Genel kurulun gündem maddeleri arasında, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının karşılıksız kaldığı belirtilir.

(2) Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının ya da üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı durumlarda farklı bir gündem ile toplantıya çağırılmış olsa dahi bu husus genel kurulda görüşülür.”

Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının karşılıksız kalması halinde yapılacak işlemler tebliğin 6. Maddesinde aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

“MADDE 6 – (1) Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının karşılıksız kalması halinde yönetim organı, bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunar.

(2) Yönetim organı, son bilançoğu genel kurula sunarak şirketin finansal yönden bulunduğu durumu bütün açıklığıyla ve her ortağın anlayabileceği şekilde anlatır. Bu hususta genel kurula rapor da sunulabilir.

¹⁰ 15.09.2018 tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ

(3) Yönetim organı, şirketin mali durumundaki kötüleşmeyi ortadan kaldırmak veya en azından etkilerini hafifletmek amacıyla, uygun gördüğü sermayenin tamamlanması, sermaye arttırımı, bazı üretim birimlerinin veya bölümlerinin kapatılması ya da küçültülmesi, iştiraklerin satışı, pazarlama sisteminin değiştirilmesi gibi iyileştirici önlemleri alternatifli ve karşılaştırmalı olarak aynı genel kurula sunar ve açıklar.

(4) Genel kurul, sunulan iyileştirici önlemleri aynen kabul edebileceği gibi değiştirerek de kabul edebilir ya da sunulan önlemler dışında başka bir önlemin uygulanmasına karar verebilir.”

“6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğde” 15.09.2018 tarihli tebliğin 6. Maddesinin 1. Fıkrası madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.¹¹

“(1) Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının karşılıksız kalması durumu zararın, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısına eşit veya bu tutardan çok ve üçte ikisinden az olmasıdır. Bu durumda yönetim organı, genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunar.”

Bu değişiklik ile “sermayenin karşılıksız kalma durumu” daha detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Yönetmeliğin 9. Maddesi aşağıdaki gibidir.

“Sermayenin tamamlanması:

MADDE 9 – (1) Sermayenin tamamlanması, bilanço açıklarının ortakların tamamı veya bazı ortaklar tarafından kapatılmasıdır. Kanuni yedek akçelerin yitirilen kısımlarının tamamlanmasına gerek yoktur. Sermayenin tamamlanmasına karar verilmesi halinde her ortak zarar sebebiyle karşılıksız kalan tutarı kapatacak miktarda parayı vermekle yükümlüdür. Her ortak, payı oranında tamamlamaya katılabilir ve verdiği geri alamaz. Bu yükümlülük, sermaye konulması veya borç verilmesi niteliğinde olmayıp karşılıksızdır. Ayrıca yapılan ödemeler, gelecekte yapılacak sermaye arttırımına mahsuben bir avans olarak nitelendirilmez.

(2) Sermayenin tamamlanmasında, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bakımından Kanunun 421 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi, Limited şirketler bakımından ise 603 ve devamı maddeleri uygulanır. Sermayenin tamamlanamaması, bazı ortakların kendi istekleriyle tamamlama yapmasına engel oluşturmaz.

(3) Bilanço zararlarının kapatılması için getirilen yükümlülükler uyarınca yapılan ödemeler öz kaynaklar içerisinde sermaye tamamlama fonu hesabında toplanır ve takip edilir.”

26.12.2020 tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğde” 15.09.2018 tarihli tebliğin 9. Maddesine “Sermaye tamamlama fonu yalnızca zararların mahsup edilmesi suretiyle kullanılabilir.” İbaresini eklenmiştir.

Yukarıdaki düzenlemelere bakıldığında, sermayenin yarısının açıkta kalması durumunda kanun koyucunun sermayenin tamamlanması veya arttırılması tedbirlerinin yanı sıra pazarlama

¹¹ 26.12.2020 tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ

siteminin değiştirilmesi ve bazı birimlerin kapatılması gibi bazı stratejik adımları da iyileştirici tedbirler olarak sunduğu görülmektedir.

3.1. Sermaye Tamamlaması Ödemesinin Vergisel Etkileri

Sermaye tamamlaması ödemeleri için 7394 sayılı Kanun ile getirilen değişiklik öncesinde Vergi Kanunlarında özel bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu durum ilgili kanunun yayımından önce bu ödemelerin gerek iştirak edilen kurumlar gerekse iştiraklerin vergiye tabi kurum kazançlarının tespitinde dikkate alınıp alınmayacağı hakkında vergi idaresi ile mükellefler arasında ihtilaflar yaşanmasına yol açmıştır. Şöyle ki vergi idaresinde; işletmelerce sermaye tamamlaması adı altında iştirak edilen kurumların sermaye açıklarının kapatılmasına yönelik olarak yapılan ödemelerin, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 6. Maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 38. Maddeleri uyarınca, ödemeyi alan iştiraklerin hesaplarında bir gelir unsuru olarak değerlendirilerek vergilendirilmesi görüşü mevcuttu.¹² Yine idari yaklaşımca bu ödemeler, iştirak edenlerin kayıt ve beyanlarında Kurumlar Vergisi Kanununun 13. Maddesinde belirtilen Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı kapsamında bir risk unsuru olarak ele alınıyordu. Sermaye tamamlama ödemesine karşılık iştiraklerce sermaye artırımının yapılıp yapılmayacağı veya yapılacaksa ne zaman yapılacağına dair bir açıklamanın bulunmaması nedeniyle, sermaye tamamlama ödemelerini süresiz bir borç verme işlemine dönüşebilmesi gerçekten de KVK 13. Maddesini işlevsiz bir hale getirebilmekteydi.

Vergi idaresinin bu yaklaşımına benzer şekilde bazı yargı kararlarının da mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Danıştay'ın konuya ilişkin bir kararında; ortaklık ilişkisi içinde bulunduğu şirketlere sermaye artırımından önce kaynaklarını kullandırmaya başlayan, sermaye taahhüdünden fazla kaynak aktaran, sermaye artırımından sonra da kaynak aktarmaya devam eden ve ilgili dönemde sadece kendisi kâr beyanında bulunan davacı şirketin kazancını örtülü olarak dağıttığı yönünde karara varılmıştır.¹³

7394 sayılı kanununun 23. maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununun Safi Kurum Kazancının tespiti başlıklı 6. Maddesine 3. Fıkra eklenmiştir;

(3) 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 376 ncı maddesi uyarınca sermayenin tamamlanmasına karar verilen şirketin ortakları tarafından zarar sebebiyle karşılıksız kalan kısmı kapatacak miktarda aktarılan tutarlar kurum kazancının tespitinde dikkate alınmaz. (Yürürlük 15.04.2022)

Yukarıdaki düzenleme ile özellikle iştiraklere yapılan ödemelerin safi kurum kazancının tespitinde bir gelir unsuru olarak dikkate alınması yönünde mükelleflerle vergi idaresi arasındaki ihtilafları önemli ölçüde çözeceği değerlendirilmektedir. Ancak söz konusu düzenleme dikkate alındığında sermaye tamamlaması ödemesini yapanlar tarafından ödenecek bu tutarların ilgili dönem yasal kayıtlarında varlık hesabında mı yoksa dönem gideri olarak mı dikkate alınacağına, ayrıca kanunun zarar sebebiyle karşılıksız kalan kısmın hesaplanmasının nasıl yapılacağına dair kanun maddesinde bir açıklama bulunmamakta olup konuyla ilgili de I seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde henüz bir düzenleme getirilmemiştir.

¹² Gelir İdaresi Başkanlığı 01.06.2012 tarihli ve B.07.1.GİB.06.49-010.01.-11 Sayılı Özelge

¹³ Danıştay 4. Dairesi'nin 17.02.2005 tarih ve E:2004/1777 K:2005/238 sayılı kararı

Mali yapısı bozulan şirketlerin ilk önce karşılıksız kalan sermaye miktarını tespit etmeleri gerekmektedir.¹⁴ TTK Madde 376 kapsamında sermayesinin yarısı zarar nedeniyle karşılıksız kalan bir Anonim Şirketin yönetim kurulunca alınması muhtemel çeşitli iyileştirici tedbirlere ve bu tedbirlerin söz konusu şirkete iştirak eden diğer sermaye şirketlerin mali tablolarında nasıl bir etki yaratacağı varsayımsal muhasebe kayıtları üzerinden aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir.

Örnek Olay: Halka açık olmayan X iştirak edilen A.Ş. Türkiye’de imalat faaliyetinde bulunmakta olup ana sözleşmesinde belirtildiği üzere esas sermaye sistemine göre kurulmuştur. Şirketin esas sermayesi 500.000 TL değerindedir her biri nominal 1 TL değerindeki 500.000 adet paya ayrılmıştır. X iştirak edilen A.Ş. tercihen finansal tablolarının düzenlenmesinde Türkiye Muhasebe Standartları düzenlemelerini uygulamaktadır. X iştirak edilen A.Ş.’nin ortaklık yapısının %10’u her hangi bir ticari faaliyeti bulunmayan A şahsına, %30’u yine her hangi bir ticari faaliyeti bulunmayan B şahsına, %60’ı ise kanuni merkezi Türkiye’de bulunan tam mükellef C A.Ş.’ye aittir. Ortaklık yapısının paylar itibariyle dağılımı aşağıdaki gibidir.

50,000 TL’ye karşılık 50.000 adet pay A Şahsına,
150.000 TL Karşılığında 150.000 adet pay B şahsına,
300.000 TL Karşılık 300.000 adet pay ise tam mükellef C A.Ş.

İthal edilen ilk madde ve malzeme fiyatlarındaki global fiyat artışlarına bağlı olarak X iştirak edilen A.Ş.’nin birim mamul maliyeti artmış, satış sözleşmelerinin artan maliyetlere uyarlanamaması nedeniyle 2022 hesap dönemi 400.000,00 TL ticari bilanço zararı ile neticelenmiştir. Şirketin önceki dönem zararı bulunmamaktadır. X iştirak edilen A.Ş.’nin 31.12.2022 tarihli dönem sonu Bilançosuna göre “50- Öz Kaynaklar” grubunda yer alan hesapların dönem sonu bakiyeleri aşağıdaki gibidir.

V. Öz Kaynaklar		₺320.000,00
A. Ödenmiş Sermaye	₺500.000,00	
1. Sermaye		₺500.000,00
C. Kar Yedekler	₺220.000,00	
1. Yasal Yedekler		₺150.000,00
3. Olağanüstü Yedekler		₺70.000,00
F. Dönem Net Karı (zararı)	-₺400.000,00	
2. Dönem Net Zararı (-)		-₺400.000,00

X iştirak edilen A.Ş. yönetim kurulunca 31.12.2022 tarihi itibariyle Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinde belirtilen sermaye açığının bulunup bulunmadığı aşağıdaki şekilde kontrol edilmiştir.

Hesap Gurubu	Hesap Grubu	Sermaye Toplamı	Oran	Tutar	Kalan Sermaye
A	B	C=A+B	D	E=C*D	F = C-D
Sermaye	Kar Yedekleri	₺720.000,00	½	₺360.000,00	₺360.000,00
Sermaye	Kar Yedekleri	₺720.000,00	2/3	₺480.000,00	₺240.000,00

¹⁴ Yalçın EMRAH Sermaye Tamamlama Fonunun Vergisel Değerlendirmesi Vergi Raporu Dergisi, Haziran,2019

X iştirak edilen A.Ş. yönetim kurulunca yapılan kontrol neticesinde; 31.12.2022 tarihi itibariyle 320.000,00 TL tutarındaki öz kaynaklarının; sermaye ve kar yedekleri toplamının yarısından az, üçte ikisinden fazla olduğu tespit edilmiştir.

$$240.000,00 \text{ TL} < 320.000,00 \text{ TL} < 360.000,00 \text{ TL}$$

Tablodaki hesaplamada görüldüğü üzere; X iştirak edilen A.Ş.'nin 2022 hesap dönemi sonu itibariyle; sermaye ve kar yedekleri toplamı 720.000,00 TL, bu tutarın %50'si 360.000,00 TL, Öz Kaynakları ise 320.000,00 TL'dir. Buna göre X iştirak edilen A.Ş.'nin 2022 cari dönemde gerçekleşen 400.000,00 TL tutarındaki zararı nedeniyle Sermaye ve kar yedekleri toplamının yarısından fazlasının zarar nedeniyle karşılıksız kalan kısmı $360.000,00 - 320.000,00 = 40.000,00$ TL olarak hesaplanmıştır. Bu durumda işletme yönetimince genel kurulun toplantıya çağırılması ve iyileştirici tedbirlerin açıklanmasına karar verilmiştir. Önceki bölümde açıklandığı üzere bu tedbirler; çeşitli işletme birimlerinin kapatılması, pazarlama stratejilerinin değiştirilmesi veya sermaye tamamlaması ve sermaye artırımını şeklinde olabilecektir.

Örnekte yer verilen sermaye açığı durumuna yönelik olarak iştirak edilen X iştirak edilen A.Ş.'nin yönetim kurulunca genel kurula sunulacak iyileştirici tedbirlere bağlı olarak; bilanço usulüne şirket ortağı C firmasının yapacağı ödemeler, olası muhasebe kayıtları üzerinden değerlendirilmiştir. Söz konusu iyileştirici tedbirler; 15.09.2018 tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğin" 6. Maddesinde belirtilen *sermaye tamamlaması ve sermaye artımı* teklifleri üzerinden ele alınmıştır.

3.2.Genel Kurulca Sermayenin Tamamlanması Kararı Alınması

Örnek Olay: X iştirak edilen A.Ş. yönetim kurulu; cari dönem ticari bilanço zararının 400.000,00 TL olduğunu ve bu tutarın ilgili dönem "sermaye" ve "kar yedekleri" toplamının yarısında fazla ancak 2/3'ünden az olduğunu tespit ederek Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin 1. fıkrasındaki şartların gerçekleştiğini değerlendirmiş ve şirket genel kurulunu toplantıya çağırmıştır. Genel kurula; şirket ortaklarınca sermaye payları oranında toplam 40.000,00 TL'lik sermaye tamamlama ödemesinde bulunulması şeklindeki iyileştirici teklifi sunulmuş ve Genel kurulca teklif kabul edilmiştir.

C A.Ş., X iştirak edilen A.Ş.'nin 40.000,00 TL'lik sermaye tamamlama kararına istinaden ortaklık payına düşen 24.000,00 TL'lik sermaye tamamlama ödemesini varlık hesaplarında aktifleştirmeyi tercih ederek genel kurul karar tarihi itibariyle aşağıdaki muhasebe kaydını yapmıştır.

1.01.2023			
Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
245-BAĞLI ORTAKLIKLAR		₺24.000,00	
	246-BAĞLI ORT.SERMAYE TAAHHÜTLERİ		₺24.000,00
	246.01 SERMAYE AVANSI		

C A.Ş., X iştirak edilen A.Ş.ye sermaye tamamlama ödemenin gerçekleştirdiği tarih itibariyle aşağıdaki muhasebe kaydı yapılmıştır.

30.01.2023

Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
246-BAĞLI ORT.SERMAYE TAAHHÜTLERİ.		₺24.000,00	
246.01 SERMAYE AVANSI			
	102-BANKALAR		₺24.000,00
	102.01 SERMAYE AVANSI ÖDEME		

15.09.2018 tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğinin 9. Maddesinin 1. Fıkrasında; iştirakçiler tarafından yapılan sermaye tamamlama ödemeleri *sermaye konulması veya borç verilmesi niteliğinde olmayıp karşılıksız olduğu* açıklanmıştır. Ayrıca yapılan bu ödemeler, gelecekte yapılacak sermaye artırımına mahsuben bir avans olarak nitelendirilmeyecektir. Yukarıdaki muhasebe kayıtlarına bakıldığında; C A.Ş. iştirakine yapmış olduğu sermaye tamamlama ödemesini 245- Bağlı Ortaklıklar hesabında aktifleştirmesi söz konusu düzenlemeye aykırılık teşkil etmektedir. Çünkü iştirakine yapmış olduğu ödemeler için yeni bir pay iktisap etmemiştir. C. A.Ş.nin X iştirak edilen A.Ş.’deki ortaklık payı birim değeri 1 nominal bedele karşılık 300.000 adettir. Yeni bir pay ihdas edilmeden söz konusu ödemelerin maliyet olarak kaydedilmesi birim ortaklık payının nominal bedelin altına düşmesine yol açacak ve bu durum işletmenin finansal tablolarında yer alan bilgilerin gerçeğe uygunluğunu olumsuz etkileyecektir.

C A.Ş. iştirakine yapacağı sermaye tamamlaması ödemesini varlık hesaplarında aktifleştirmeyi tercih ederek genel kurul karar tarihi itibariyle aşağıdaki muhasebe kaydını yapmıştır.

1.01.2023

Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
132-İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR		₺24.000,00	
	102-BANKALAR		₺24.000,00
	102.01 SERMAYE AVANSI		

C A.Ş.nin yukarıdaki muhasebe kaydı TTK 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Tebliğinin 9. Maddesindeki açıklamalara aykırılık teşkil edecektir. Yasal düzenlemede belirtildiği üzere sermaye tamamlama ödemeleri karşılıksız olarak yapılmaktadır. İştirak edilen X A.Ş.nin sermaye artırımını yapma zorunluluğunun bulunmaması nedeniyle bu şekilde yapılacak muhasebe kaydının vergi idaresince Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesi kapsamında eleştiri konusu yapılabilecek olması nedeniyle riskli olduğu değerlendirilmektedir.

C A.Ş. iştirakine yapacağı sermaye tamamlaması ödemesini gider hesaplarında muhasebeleşirmeyi tercih etmiştir.

1.01.2023

Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
659 -DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		₺24.000,00	
	102-BANKALAR 102.01 SERMAYE AVANSI		₺24.000,00

Mevcut yasal düzenlemeler kapsamında C .A.Ş.nin her hangi bir borç veya sermaye karşılığı olmayan ve niteliği itibariyle geri ödemesiz olan sermaye tamamlama ödemesini gider hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerekmekte birlikte Kurumlar Vergisi kanununun 6. Maddesinin 3. Fıkrası uyarınca bu ödemenin safi kurum kazancında dikkate alınmamasını sağlayacak şekilde kanunen kabul edilmeyen gider olarak muavin hesaplarda izlemesi ve ilgili dönem Kurumlar Vergisi beyannamesi üzerinde Kanunen Kabul Edilmeyen Gider satırında beyan etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sermaye tamamlama ödemeleri C A.Ş.nin safi kurum kazancının tespitinde dikkate alınmış olacak ve bu durum Kurumlar Vergisi Kanununun 6. Maddesindeki düzenlemeye aykırılık teşkil ederek Vergi Usul Kanununun 30. Maddesi uyarınca re'sen tarhiyata maruz kalma riskini doğuracaktır.

Yukarıdaki örnekler üzerinden yapılan değerlendirmelerde; sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının zarar nedeniyle karşılıksız kaldığı iştirak edilen şirketin yönetim kurulunca ortaklarına sunabileceği bir diğer iyileştirici tedbir ise sermaye artırımını yapmak olacaktır. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Tebliğinin 10. maddesinde sermaye artırımını kararı; sermaye azaltımı ile eş zamanlı olarak veya sermaye artırımına gidilmeksizin yapılabileceği iki yönetime yer verilmiştir.

3.3. Sermaye Azaltımı İle Eş Zamanlı Sermaye Artırımı

Örnek Olay: X İştirak edilen A.Ş.. yönetim kurulu; cari dönem ticari bilanço zararının 400.000,00 TL olduğunu ve bu tutarın ilgili dönem “sermaye” ve “kar yedekleri” toplamının yarısında fazla ancak 2/3’ünden az olduğunu tespit ederek Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin 1. fıkrasındaki şartların gerçekleştiğini değerlendirmiş ve şirket genel kurulunu toplantıya çağırmıştır. Genel kurula; sermaye azaltımı ile eş zamanlı 40.000,00 TL’lik sermaye artırımında bulunulması şeklindeki iyileştirici teklif sunulmuş Genel Kurulca teklif kabul edilmiştir.

C A.Ş. iştirak ettiği X iştirak edilen A.Ş.nin 40.000,00 TL’lik sermaye azaltımı ve eş zamanlı sermaye artırımını kararına istinaden ortaklık payına düşen 24.000,00 TL’lik tutarlar itibariyle aşağıdaki muhasebe kayıtlarını yapmıştır.

1.01.2023

Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
659 -DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR			
659.01 ZARAR NEDENİYLE SERMAYENİN KARŞILIKSIZ KALMASI		₺24.000,00	
	245- BAĞLI ORTAKLIKLAR 245.01 ZARAR NEDENİYLE		₺24.000,00

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 5. Maddesinin 1-a fıkrasında; kurumların tam mükellef kurumların sermayesine iştirak etmelerinden elde ettikleri kazançların kurumlar vergisinden istisna olduğu açıklanmıştır. Anılan maddenin 3. fıkrasında ise iştirak hisselerinin alımıyla ilgili finansman giderleri hariç olmak üzere, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna faaliyetlerinden doğan zararların istisna dışı kurum kazancından indirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, iştirak edilen X iştirak edilen A.Ş.'nin sermaye azalımı ve eş zamanlı sermaye artırımı kararına istinaden C A.Ş. tarafından yapılan muhasebe kaydında ortaklık payına düşen 120.000,00 TL'lik tutarın Kurumlar Vergisi beyannamesi üzerinde Kanunen Kabul Edilmeyen Gider satırında beyan etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde C A.Ş. 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 30. Maddesi uyarınca geçmişe dönük olarak re'sen tarhiyata maruz kalma olasılığı bulunabilir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere, iştirak edilen ortağın sermayesi açığa düşen C A.Ş.'nin yapacağı ödemelerin ilgili dönem gider 659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar Hesabında muhasebeleştirilebileceği ancak bu tutarın beyanname üzerinden Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak beyan edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla; yapılan sermaye tamamlama ödemelerinin C. A.Ş.'nin kaynaklarında bir azalmaya yol açmasına rağmen bilanço kalemlerinde bir artış ortaya çıkmamasına ve vergiye tabi kurum kazancında da bir gider unsuru olarak da dikkate alınmamasına yol açmaktadır. Bu durumun C A.Ş.'nin finansal tablolarında yaratacağı olumsuzluğun giderilebilmesi için İştirak edilen X iştirak edilen A.Ş.'nin sermaye azaltımı yapmaksızın sermaye artırımı yaptığı 3. Örnek durum üzerinden aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir.

3.4. Sermaye Azaltımı Yapılmadan Sermaye Artırımına Gidilmesi

Örnek Olay: X A.Ş. yönetim kurulu; cari dönem ticari bilanço zararının 400.000,00 TL olduğunu ve bu tutarın ilgili dönem "sermaye" ve "kar yedekleri" toplamının yarısında fazla ancak 2/3'ünden az olduğunu tespit ederek Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin 1. fıkrasındaki şartların gerçekleştiğini değerlendirmiş ve şirket genel kurulunu toplantıya çağırmıştır. Genel Kurula, sermaye azalımı yapmaksızın nominal değeri 1 TL olan 40.000 adet paya karşılık 40.000,00 TL'lik sermaye artırımında bulunulması şeklindeki iyileştirici teklif sunulmuş Genel kurulca teklif kabul edilmiştir. Alınan karar doğrultusunda X iştirak edilen A.Ş.'nin ortaklık payları aşağıdaki gibidir.

54.000,00 TL'ye karşılığında 54.000 adet pay A Şahsına,
162.000,00TL karşılığında 162.000 adet pay B şahsına,
324.000,00 TL Karşılık 324.000 adet pay ise tam mükellef C A.Ş.

C A.Ş.'nin X iştirak edilen A.Ş. Genel Kurul kararı tarihi itibarıyla 24.000 TL'lik ilave sermaye taahhüdü için aşağıdaki muhasebe kaydını yapmıştır.

1.01.2023

Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
245-BAĞLI ORTAKLIKLAR		₺24.000,00	
	246-BAĞLI ORT.SERMAYE		₺24.000,00

TAAHHÜTLERİ
246.01 SERMAYE AVANSI

C A.Ş. ödeme tarihi itibarıyla aşağıdaki muhasebe kaydını yapmıştır.

30.01.2023			
Hesap Adı	Hesap Adı	Borç	Alacak
246-BAĞLI ORT.SERMAYE TAAHHÜTLERİ. 246.01 SERMAYE AVANSI		₺24.000,00	
	102-BANKALAR 102.01 SERMAYE AVANSI ÖDEME		₺24.000,00

X iştirak edilen A.Ş.'nin sermaye artırımını kararına istinaden C A.Ş. tarafından yapılan ödemeler sermaye tamamlaması değil bir sermaye taahhüdü niteliğinde olacak, ihraç edilen yeni paylar karşılığı yapılan bu ödemeler 245- Bağlı Ortaklıklar hesabında aktifleştirilebilecek ve söz konusu hesabın dönem sonu bakiyesi sahip olunan iştirak paylarının nominal bedellerini doğru bir şekilde yansıtabilecektir.

4. SONUÇ ve ÖNERİ

7394 sayılı kanunun 23.maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununun Safi Kurum Kazancının tespiti başlıklı 6. maddesinde yapılan değişiklik neticesinde, vergi idaresince sermaye tamamlama ödemelerinin iştirak edilen ortaklık nezdinde bir gelir unsuru olarak ele alındığı yaklaşımı değiştireceği ve bu konuda mükellefler ile yaşanan ihtilafları ortadan kaldıracığı düşünülmektedir. Ancak sermaye tamamlama kararının alındığı iştiraklerin ortakları arasında bilanço esasına tabi mükellefler olması durumunda, bu ortaklarca yapılacak ödemelerin hatalı muhasebeleştirilmesi durumunda ortakların re'sen vergi tarhına tabi tutulma riski halen mevcuttur. Nitekim kanunun lafzı gereğince bu ödemelerin; geri alınmaksızın ve her hangi bir borç veya sermaye karşılığı olmayan karşılıksız ödemeler olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla bilanço esasına tabi mükelleflerce iştiraklerine sermaye avansı şeklinde ödemelerinin dönem gideri olarak dikkate alınması halinde ilgili dönem Kurumlar Vergisi beyannamesinde Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak beyan edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesi uyarınca, iştiraklerinin sermaye ve kar yedekleri toplamının yarısı zarar nedeniyle açık kalan iştiraklerin sermaye tamamlaması yerine sermaye azaltımı yapılmadan sermaye artırımına gitmelerinin; hem iştiraklerin mali durumunu iyileştiren hem de yapılan ödemelerin ortakların mali tabloları üzerinde aktifleştirilebilme imkanı sağlayan bir yöntem olduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmada Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesi uyarınca sermaye şirketlerince iştiraklerine yapılacak sermaye tamamlama ödemelerinin muhasebeleştirilmesi üzerine bir değerlendirme yapılmış olup aynı konunun iştirak edilen şirketlerin muhasebe kayıtları açısından da değerlendirilmesi mümkündür.

KAYNAKLAR

- DOĞAN Zeki, Sermaye Tamamlama Fonunun Muhasebeleştirilmesine İlişkin Öneriler, Vergi Raporu Dergisi, 2020
- DOMANIÇ Hayri, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Şerh II, Temel Yayınları, İstanbul, 1988
- SOYKAN İsmail Cem, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklarda Sermaye Taahhüdü Yoluyla Sermaye Artırımı, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2019
- SARAÇ Tahir "Esas Sözleşme Değişiklikleri", Şirketler Hukuku, ed. Sami Karahan, Mimoza Yayınları, 1. Baskı
- Yalçın EMRAH "Sermaye Tamamlama Fonunun Vergisel Değerlendirmesi "Vergi Raporu Dergisi Haziran - 2019
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- 1 Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği